

republicam, sed est inclusa in illa ex ipsa rei natura: sed ex hac potestate, et actu ejus sequitur intrinsece, et ex natura rei, ut sit peccatum mortale transgredi talem legem: ergo etiam potestas sic præcipiendi est inclusa ex natura rei in tali potestate, et non est addita per specialem concessionem. Minor declaratur (cætera enim clara sunt) in materia justitiæ, quando lex taxat pretium rei: nam eo ipso illud est medium justitiæ, et transgressio est injustitia, quæ ex genere suo peccatum mortale est, et consequenter etiam violatio talis legis est ex suo genere peccatum mortale, et idem est cum proportione in reliquis. Tertio probatur, quia hæc concessio non est specialiter data a Christo, alias esset propria legis novæ, quod est frivolum et sine fundamento, et aperte repugnat Paulo Rom. 13 dicenti *omnis anima*, etc., et tradit generalem doctrinam communem etiam ethnicis, ut in superioribus visum est, et constat aperte ex simili loco Petri, 1 Canon., cap. 1, et Sapient. 6, *Audite reges*, etc., quoniam data est a Domino potestas vobis. Quod vero illa potestas, quæ communis est ethnicis, non sit ex speciali concessione addita naturæ, in superioribus ostensum est, et per se est evidens, tum quia in Scriptura nulla sit mentio talis concessionis, sed illi potestati naturali tribuitur tanta vis imperandi, ut qui ei resistunt sibi damnationem acquirant, Roman. 13; tum etiam quia talis potestas inventa est in legitimis regibus infidelibus, nullam revelationem vel supernaturalem notitiam habentibus: est ergo intrinseca potestati naturali, et divina dicitur per modum doni connaturalis, non per modum specialis concessionis.

4. Contra hanc autem veritatem videtur sensisse Medina tract. de Jejunio, cap. 7, sentit enim seculares principes habere hanc potestatem ex speciali Dei concessione: ratione cujus dicit eos uti auctoritate Dei, quando imperant sub reatu pœnæ æternæ. Et in hoc æquiparat principes seculares prælati Ecclesiæ, qui potestatem suam habent ex speciali concessione Christi. Nifiturque in illo fundamento Gersonis, quod nemo potest sub reatu pœnæ æternæ imperare, nisi qui illam pœnam potest infligere, et ideo solus Deus id potest, vel qui ab illo habet talem potestatem specialiter commissam. Almain. vero d. cap. 12 Moral., licet in principali assertionem dissentiat a Medina, tamen in hoc fundamento convenire videtur. Putat enim ad præcipiendum sub reatu pœnæ æternæ necessariam esse auctoritatem specialiter a Deo concessam, et quia putat hanc esse

datam Christi Vicario, non autem principi temporali, ideo negat leges civiles obligare sub mortali, licet de ecclesiasticis id concedat.

5. Sed profecto idem est cum proportione de utroque superiori seculari et ecclesiastico in hac parte sentiendum. Nam licet in hoc differant, quod potestas gubernandi aliter data est Vicario Christi, quam imperatori, illi enim data est per specialem concessionem supernaturalem, huic per electionem hominum, vel alium modum dimanantem a Deo, ut auctore naturæ ex vi naturalis luminis rationis; nihilominus in hoc conveniunt, quod neutri data est peculiaris potestas imperandi in sua materia et foro sub reatu pœnæ æternæ per specialem concessionem, sed solum quatenus ex natura rei includitur in potestate gubernandi unicuique concessa. Nam Petrus non habuit hanc potestatem (ut infra videbimus) nisi ex vi illius concessionis *Pasce oves meas*, et aliam specialem fingere vanum est et sine fundamento. Idem ergo cum proportione est de rege, seu imperatore, quia in latitudine suæ materiæ potestas ejus includit hanc vim et efficaciam imperandi, ut declaratum est.

6. Neque fortasse Medina aliud sensit: nunquam enim dixit hanc esse specialem concessionem, sed solum voluit explicare non potuisse quamcumque ex his potestatibus extendi ad obligandum sub reatu pœnæ æternæ, nisi esset utraque aliquo modo divina, et per eam operaretur homo, ac præciperet ut minister Dei. Quod est verissimum, tum quia id satis indicavit Paulus loco citato, tum etiam quia alias transgressio talis legis non redundaret in Dei offensionem, et consequenter non mereretur æternam pœnam. Almain. autem immerito constituit in hoc differentiam inter potestatem laicam et ecclesiasticam: nam, licet in multis aliis differant, in hoc servant proportionem, non æqualitatis, sed ejusdem proportionalitatis, ut satis explicatum est.

7. *Secundum corollarium.* — Secundo, ex dictis inferitur non solum posse peccari mortaliter contra legem civilem, quando ex contemptu formali non servatur; sed etiam quoties cum sufficienti cognitione ac deliberatione violatur, sive id fiat ex negligentia, sive ex quocumque alio pravo affectu. Hoc advertimus contra aliquos qui etiam de ecclesiasticis legibus dixerunt, non peccari contra eas mortaliter, nisi formaliter contemnantur, qui a fortiori idem essent dicturi de legibus civilibus. Sed contra illos ex professo tractabimus libro seq. Nunc probatur illatio, quia sine contemptu

formali datur plena et consummata transgressio legis; ergo, si lex de se obligat sub reatu æternæ pœnæ, in transgressione ejus committitur peccatum mortale, etiamsi non fiat ex contemptu formali. Loquor autem semper de formali contemptu: nam virtualis, seu potius materialis, in omni transgressione legis includitur: formalis autem necessarius non est, ut patet inductione: nam ad peccandum contra justitiam, vendendo rem carius quam lege taxatum sit, non est necessarius formalis contemptus legis, sed satis est id facere voluntarie ex affectu pecuniæ, vel alio simili. Item, ut iudex peccet graviter transgrediendo juris ordinem in judicio, non est necesse ut ex contemptu id faciat, ut constat. Et idem est in similibus, quæ satis constant ex communi usu et sensu fidelium. Imo hinc obiter infero posse peccari mortaliter contra legem humanam per unum actum, vel omissionem, omnibus illis modis quibus potest peccari contra legem naturalem vel divinam, scilicet, vel per malitiam, seu ex certa scientia et pravo usu libertatis, vel ex passione, quæ sufficientem deliberationem non excludat, vel per ignorantiam crassam et supinam, seu ex notabili negligentia profectam. Patet, quia omnibus his modis potest esse actus sufficienter voluntarius, et nihil aliud requiritur, supposita obligatione legis, et quod ad hoc eadem est ratio de humana quæ de naturali vel divina lege. Quapropter sano modo intelligendum est quod Cajetanus verb. *Præceptum* in fine ait, in his quæ sunt positivi juris, si absque contemptu peccetur ex pura ignorantia, vel apparenti excusatione, cum animo non consentiendi contra præceptum obligans ad mortale, non peccari mortaliter. Hoc enim intelligendum est de ignorantia invincibili et non crassa, et de probabili existimatione excusationis. Unde idem dici posset de rebus juris divini positivi, licet in humano plures admitti possint similes excusationes. Atque ita explicuit illam doctrinam Sylvest. verbo *Inobedientia*. ubi D. Thomam et alios refert.

CAPUT XXV.

UTRUM LEX HUMANA, UT OBLIGET SUB MORTALI
CULPA, GRAVEM MATERIAM REQUIRAT, ET QUÆ
ILLA SIT.

1. Quoniam dictum est legem posse de se obligare sub mortali, licet non semper ita obliget, et ideo necessarium est declarare

quando obligatio legis pertingat usque ad illum gradum in quo tam rigorose obliget. Quantum autem ex communi doctrina doctorum in hac materia colligi potest, tria capita designari solent ad hanc gravitatem obligationis in lege discernendam: nimirum qualitas, seu quantitas aut gravitas materiæ in qua lex præcipit; verba quibus lex profertur, sub quibus pœnam in lege additam comprehendimus; et intentio præcipientis, de quibus sigillatim dicendum est.

2. Circa primum, certum est gravitatem materiæ præcepti esse necessariam ad gravem legis obligationem, ita ut non sit in potestate legislatoris humani obligare sub mortali in materia levi, etiamsi maxime id velit et intendat. Ita docuit Driedo l. 3 de Libert. Christ., cap. 3, ad 5, et hac ratione dixit idem auctor l. 2, cap. 1, in discursu secundæ propositionis: *Temerarie mandantium intentiones pro quibuslibet rebus parvi ponderis non obligant subditos, ut teneantur obedire sub pœna criminis illius, quod ipsi volunt subditos incurrere.* Idem tenet Castro d. lib. 1, de Leg. pœn., cap. 5, docum. 4; inclinatur Cord. in sum. q. 118, p. 1, quatenus ait non esse in potestate superioris obligare sub mortali aut veniali, sed hoc pendere ex quantitate materiæ. Et probatur primo, quia primum fundamentum hujus obligationis est materiæ capacitas, nec potest legislator facere ut actus excedat potentiam, id est, obligatio capacitatem materiæ. Secundo, quia esset injustum, imo stultum præceptum quoad illam partem. Quid enim magis inordinatum quam propter rem levem obligare ad pœnam æternam aut (quod perinde est) in re levi constituere salutis viam, seu medium ad illam? Tertio, quia lex naturalis et divina non obligant sub mortali in materia levi: ergo multo minus potest id facere lex humana. Quarto, quia talis lex non esset in ædificationem, sed in destructionem, et scandalum, et occasionem ruinæ, et onus imponeret grave et importabile: non ergo potest talem imponere obligationem. Quinto, quia alias possent principes aut Prælati pro suo arbitratu imponere graves obligationes circa res minimas, quod est absurdum et contra Christi reprehensionem, *Alligant onera gravia, et importabilia*, Mat. 23. Sexto, quia, si lex civilis pœnam mortis imponeret pro levi crimine, injusta esset, et nulla quoad illum partem; ergo multo magis erit injusta lex humana quæ imponeret reatum pœnæ æternæ apud Deum in materia levi, secundum rectam æstimationem apud eundem Deum. Unde me-

rito dixit Augustinus d. lib. 2 de Bapt. cap. 6, iniquas esse stateras eorum qui pro arbitrio suo dicunt, hoc grave, hoc leve est. Ex quibus rationibus constat, hoc esse verum, sive materia levis sit totalis materia legis, sive partialis: nam est eadem proportio et ratio. Sicut alias diximus votum de re levi non obligare sub mortali, sive materia sit totalis, sive partialis. Et in lege naturali idem reperitur: nam lex non mentiendi per se obligat tantum veniali culpa, et eodem modo obligat lex non furandi in materia levi, licet in priori lege materia levis et totalis sit: in posteriori autem partialis. Solumque est differentia, quod in priori lege obligatio est per se et ex genere levis; in posteriori autem solum ex accidenti, et in tali individuo. Idem ergo cum proportione in lege humana observandum est.

3. Contra hanc vero sententiam referri possunt varii auctores, qui frequenter dicunt ex intentione legislatoris pendere quid præceptum obliget sub mortali, et si illa sciatur, sufficere, quia ex illa pendet legis vis. Ita sentiunt Angel. verb. *Lex*, n. 3; Sylv. verb. *Præceptum*, q. 9; Armil. verb. *Lex*, n. 4; et Cajet. verb. *Præcepti transgressio*, qui addit inveniri quædam præcepta humana obligantia sub mortali. Idem sentit Cord. d. q. 189, p. 2, rat. 1, 2 et 3, et confirmat, tum quia in religionibus ponuntur præcepta obedientiæ, et sub excommunicatione, de rebus minimis, quæ vere obligant quia potestas superioris timenda est, tum exemplo Dei, qui leve præceptum Adæ imposuit sub obligatione æterni reatus. Citari denique solet Angel. in *Moralib.*, cap. 9 et 10, in princ., ex quo solum video posse induci quod in d. cap. 10, in princ. conclus. 5 dicit, superiores posse prohibere dilectiones remissas ejusdem objecti sub majori obligatione, quam intensas.

4. *Resolutio auctoris.* — *Materia quæ nude spectata levis apparet, prout in aliqua occasione, et in ordine ad talem finem præcipitur, posse sæpe esse gravem.* — Sed nihilominus assertio posita verissima est et communis, sufficienterque demonstrata. Et fortasse dicti auctores contrarium non senserunt: nam Summistæ, cum dicunt intentionem sufficere, intelligendi sunt de intentione rationabili et justa: nam illa erit commensurata materiæ, et ideo si fuerit de obligatione sub mortali, supponet materiam capacem talis obligationis. Et ita videtur intellexisse Covar. in reg. *Peccatum*, 2 p., § 5, n. 2, in fine, et in cap. *Quamvis pactum*, 2 p., § 2, n. 7. Sic etiam intelligunt communiter

doctores dictum illud legis 1, ff. de Const. princ.: *Quod principi placuit, legis habet vigorem*, utique de placito rationabili et justo. Ad do etiam voluntatem legislatoris declaratam graviter obligandi secum afferre præsumptionem, et quasi declarationem quod materia sit capax talis obligationis, et ideo moraliter ac regulariter timendam esse, ut dixit Corduba. Denique addo, sæpe materiam, quæ nude spectata levis apparet, prout in tali occasione et in ordine ad talem finem præcipitur, esse gravem, ut mox explicabimus, et dixi late in tom. 5 de Censur., disp. 4, sect. 6, n. 1; et quia sæpe potest latere superioris motivum, pro illo præsumitur. Nihilominus tamen, si veritas obstaret præsumptioni, et clare constaret materiam non esse gravem, nec dignam tali obligatione, tunc non induceretur obligatio. Neque amplius probat exemplum religionum; nam doctrina data in eis etiam locum habet de necessitate materiæ gravis, quamvis in illis, propter altiore finem perfectionis, frequentius possit accidere ut res in specie levis, in tali statu, et in ordine ad finem ei consentaneum, gravis merito censeatur.

5. *Quare inobediencia Adæ fuit gravis.* — Ad exemplum autem de præcepto Adæ imposito, respondet Corduba supra, illud præceptum obligasse sub mortali, ratione status, etiamsi materia esset levis. Rationem autem status in hoc ponit, quod in illo non poterat peccari venialiter prius quam mortaliter. Sed hæc ratio probabilis non est. Alia etiam præcepta naturalia de rebus levibus obligarent sub mortali in illo statu, et ita verbum otiosum, et mendacium officiosum aut jocosum essent ibi peccata mortalia, quod incredibile est, quia illa peccata sunt venialia, etiamsi plena libertate et absque passione, vel ignorantia fiant; cur ergo in illo statu essent mortalia? Vel quam circumstantiam adeo gravem adderet ille status? Quamvis enim ex contemptu possint illa peccata fieri mortalia, tamen etiam in illo statu possent fieri sine contemptu, si tamen fieri possent. Quid enim ibi erat quod ad contemptum cogeret? Quocirca, supponendo primum peccatum in illo statu non potuisse esse veniale, ratio non est reddenda ex eo quod omne peccatum in omni materia, quantumvis minima, ibi esset mortale; sed ex divina providentia, quæ custodiret hominem in levibus quamdiu graviter non caderet, ne vel felicem illum statum propter peccatum veniale amitteret, vel in eo deordinationem aliquam vel poenam sustineret. Aliter vero responderi

potest, licet legislator humanus non possit obligare sub mortali in materia levi, Deum ipsum posse. Verumtamen, cum divinum præceptum non possit non esse justum, fieri non potest quin sit materiæ proportionatum, ita ut, si sub mortali obligat, cadat in materiam capacem talis obligationis, ac subinde gravem saltem formaliter, et ut ordinatur ad finem a Deo intentum. Alias peccatum mortale et veniale differrent tantum ex voluntate divina et non ex natura rei, quod falsum est. Dico ergo præceptum Adæ impositum fuisse de re gravi, quia illa abstinencia a cibo vetito imposita fuit in recognitionem obedientiæ Deo debitæ, et quasi in tributum humanæ subjectionis ad Deum, et ad reprimendam hominis elationem, quodammodo subjiciendo illum inferiori creaturæ in obsequium Dei, sub quibus rationibus præceptum illud gravissimum erat.

6. *Præceptum positum sub mortali in materia levi, obligare sub veniali.* — Sed quæres an præceptum sub mortali impositum in re levi, obliget saltem sub veniali. Videtur enim nihil omnino obligare, quia est injustum. Nihilominus verius videtur obligare quantum materia est capax, ac subinde sub veniali. Duo enim sunt in illo præcepto distinguenda, unum est talem rem præcipi, aliud est præcipi sub tali obligatione, vel poena: primum (ut supponimus) non est injustum, quia ponimus materiam præcepti simpliciter honestam esse, et in suo gradu justam et capacem præcepti: secundum autem injustum est. At vero, non obstante injustitia et nullitate quoad secundum, potest præceptum valere quoad primum, quod justum est; tum quia illud est prius natura (ut sic dicam) et ex se separabile a secundo, tum etiam quia in his quæ hujusmodi sunt utile per inutile non vitiatur. Neque intentio præcipientis intelligitur esse conditionata, ita ut nollit præcipere quod potest, si non potest obligare quantum appetit, sed potius absolute intendit præcipere; et volendo obligare plus quam potest, consequenter etiam vult obligare quantum potest. Et ita censeo tale præceptum esse validum quoad obligationem commensuratam, et proportionatam materiæ ejus, quia quoad illam non deest intentio præcipientis, et nihil aliud est quod ibi desideretur.

7. *Gravitatem materiæ sufficientem ad gravem obligationem colligendam esse prudenti arbitrio, tam in lege civili, quam ecclesiastica.* — Secundo, dicendum est gravitatem materiæ sufficientem ad gravem legis obligationem prudenti arbitrio judicandam esse, nec posse

certiorem regulam tradi. Hæc assertio in materia de peccatis tractanda est: nam est propria illius loci, eademque regula pro lege naturali et divina solet assignari, ut in materia etiam de Voto et Juramento dictum est, et dici solet in materia de Furto, et similibus. Quia revera non potest alia specialior cogitari, quæ vel rem declaret, vel certa sit; eadem autem ratio est de materia legis positivæ, sive civilis, sive etiam ecclesiasticæ: nam quoad hoc eandem rationem participant, ut constat, et aperte supponunt Cajet. et Sylvest. locis citatis, et alii statim citandi. Ad ferendum autem hoc prudentiale judicium duo præcipue in lege consideranda sunt, unum est finis legis præsertim proximus, ratione cujus materia præcepta censetur constitui per legem in hac vel illa specie virtutis; aliud æqualitas, seu proportio medii præcepti in ordine ad talem finem, et ex his duobus prudenti arbitrio spectatis colligenda est materiæ gravitas.

8. *Opus esse ut finis legis pertineat ad virtutem aliquam ex gravioribus, et investigatur quænam sint illæ.* — Itaque imprimis necessarium est ut finis legis pertineat ad virtutem aliquam ex gravioribus. Multique indicant hujusmodi virtutes tantum esse illas quæ respiciunt Dei amorem et cultum, vel etiam illas ex quibus pendet, moraliter loquendo, amicitia inter proximos, vel pax, et commune bonum reipublicæ, ut sunt religio, justitia et charitas. Ita sentit Anton. 2 p., tit. 4, c. 2, § 3, ubi solam illam materiam præcepti censet esse gravem, quæ est necessaria ad charitatem, vel justitiam, vel divinam reverentiam. Idem sequitur Sylvest. verb. *Præceptum*, q. 3. Parumque differt regula Cajet., tom. 1 Opusc., tract. 25, q. 1, dicentis tunc materiam esse gravem, quando pertinet ac necessaria est ad charitatem Dei, vel proximi.

9. Sed hæc non satis rem explicant. Quia, si dicti auctores sentiant solas illas materias quarum honestas formaliter ac proxime pertinet ad has virtutes, esse graves, falsum docent; alias tantum præcepta charitatis Dei, vel proximi, vel religionis et justitiæ, vel ad summum tantum ea quæ formaliter dirigunt ad Deum, vel proximum, haberent materiam gravem, et possent obligare ad mortale. Consequens est falsum, quia etiam virtutes quæ non sunt ad alterum habent materiam gravem, ut est jejuniium in materia temperantiæ: nam, juxta communem sensum Ecclesiæ, præceptum jejunii sub mortali obligat, et gra-

venem habet materiam. Idem contingit in materia castitatis et fortitudinis, ut constat. Si vero illi auctores intelligunt illam materiam esse gravem, quæ saltem virtute repugnet charitati, sic vera est sententia, quia omne peccatum mortale est contra charitatem, saltem virtute, seu ultimate; tamen non deservit ad declarandum quando materia præcepti est gravis: nam hoc est quod inquirimus, quando, scilicet, materia est talis ut ejus transgressio, repugnet saltem virtute charitati Dei.

10. *Materiam legis posse esse gravem in omnibus virtutibus, præsertim principalibus et cardinalibus.*—Eademque difficultatem habet quod Cajet. sentit in Sum. verb. *Præceptum*, dum ait tunc præceptum obligare sub mortali, quando actus contrarius præcepto tollit dispositionem animi virtuosam et necessariam ad salutem, quia destruitur finis ad quem ordinantur omnes leges. Licet enim hoc verum sit, tamen rem non declarat: cum enim dispositio virtuosa necessaria ad salutem non sit nisi charitas, hoc est quod inquirimus, qualis, scilicet, materia legis sit necessaria ad hanc dispositionem conservandam, vel quando actus contrarius illam destruat. Dico ergo materiam legis positivæ posse esse gravem in omnibus virtutibus, præsertim principalibus et cardinalibus; juxta doctrinam D. Thomæ et Cajet. 2. 2, quæst. 104, art. 2, ad 1; in unaquaque autem virtute illam esse gravem, cujus omisio vel violatio notabilem habet deformitatem seu turpitudinem in sua specie, et tunc illa turpitudine virtute repugnat charitati Dei: gradus autem seu gravitas talis turpitudinis prudenti arbitrio judicandus est, spectata communi æstimatione hominum et graviorum doctorum, virorumque prudentium sensu et opinione.

11. *Ad judicandum quantum obliget lex circa medium, videndum si multum vel parum prodest fini a lege intento.*—Secundo loco dicimus considerandam esse proportionem medii ad finem lege intentum; oportet enim ut multum conferat ad illum: nam, si leviter illum impediatur aut diminuatur, quamvis finis in se gravis sit, læsio ejus per tale medium non potest gravis reputari, sicut finis justitiæ in se gravis est, et necessarius reipublicæ; si tamen in re minima lædatur, nec multum perturbatur rempublicam, nec amicitiam inter homines moraliter dissolvit, et ideo non constituit materiam gravem, et e converso, si defectus in aliqua materia graviter lædit finem intentum a lege, licet in se aliquid minimum esse videatur,

nihilominus in ratione medii est quid grave, et ideo, ut est materia talis præcepti, est materia gravis. Et in hoc sensu dixit Cajetan. supra interdum de re minima dari præceptum obligans ad mortale, intelligit enim de re minima absolute spectata, non tamen respective in ordine ad finem legis. Ut, verbi gratia, ingredi talem domum absolute quid leve esse videtur, tamen in ordine ad vitandam occasionem peccati grave quid est. Et in materia justitiæ, aliqua absolute spectata levis est, quæ respectu talis personæ pauperis est gravis, quia multum illa indiget, vel ex carentia ejus sequitur illi nocumentum grave. Sic ergo ex proportionem materiæ ad finem legis conjectari facile poterit gravitas materiæ, cæteris paribus.

12. *Finem extrinsecum legi et materiæ ejus non cadere sub lege, secus de intrinseco.*—Dices: finis legis non cadit sub lege; ergo, licet finis non obtineatur, imò impediatur, si materia servetur, non violatur præceptum, ut supra de naturalibus ostensum est, et est eadem vel major ratio de positivis; ergo ex majori vel minori læsione in ordine ad finem non potest considerari gravitas materiæ, vel præcepti, vel peccati contra tale præceptum. Respondeo assumptum esse verum de fine extrinseco legi, et materiæ ejus. Nos autem hic loquimur de fine intrinseco, sive ille includatur in ipsa materia, ut quando propter se et suam honestatem præcipitur, ut est in lege civili vendere rem tanti et non pluris, et in ecclesiastica audire Missam, jejunare, etc.; sive proxime respiciatur per præceptum, ut quando materia solum præcipitur ut medium ad talem finem, ut quando prohibetur ingressus in domum propter vitandum scandalum, vel quid simile.

CAPUT XXVI.

AN EX VERBIS LEGIS COLLIGATUR OBLIGATIO AD MORTALE, ET QUÆ VERBA AD HOC SUFFICIENT.

1. Supposita doctrina capituli præcedentis, clarum est nulla verba posse sufficere ad hunc effectum, nisi supponatur materia capax; nihilominus tamen verba ipsa, si ex parte sua sufficienter proponant talem obligationem, etiam declarant materiam esse gravem, et illis standum est, ut dixi, si aliud manifeste non constet; et ideo inquirimus an ex verbis legis possit hoc interdum colligi. Potest autem lex declarare obligationem suam, aut oratione

aliqua complexa, aut verbo simplici præcipiendi. De utroque modo breviter dicemus.

2. Circa primum, clarum est posse legislatores humanos explicare in sua lege se velle obligare sub reatu pœnæ æternæ, ut fit interdum in ecclesiasticis legibus, ut infra videbimus; in civilibus autem hoc non est in usu, quia non spectat ad temporales principes discernere inter peccatum mortale et veniale; unde ad summum solent explicare se velle obligare quantum possunt, vel interdum etiam declarant christiani principes se velle obligare in conscientia. Hæc tamen et similia verba generalia sunt, et ex parte sua non declarant obligationem esse gravem absolute, sed solum quasi sub conditione, si materia sit capax, ideoque modus et gravitas obligationis ex qualitate materiæ determinari debet. Solent autem in legibus humanis addi comminationes pœnarum, quæ, si spirituales sint, indicare solent modum obligationis legis in conscientia, sed illæ sunt propriæ ecclesiasticarum legum, de quibus libro sequenti dicemus. Aliæ sunt temporales, vel corporales pœnæ, de quibus hic dicendum est, quia in quibuscunque legibus humanis addi possunt, præsertim vero in civilibus.

3. *Proponitur sententia Navarri, et rejicitur.*—Multi ergo censent hujus pœnæ adjectionem non solum non esse signum gravis obligationis legis, verum potius esse signum legem non obligare in foro conscientiæ, sed tantum in foro externo ad talem pœnam. Ita sentit Navar. dicto c. 23, n. 55, cum aliis. Ego vero cum communi sententia, quam infra tractabo, suppono adjectionem pœnæ etiam temporalis vel corporalis non esse signum legis pure pœnalis, nisi in ipsamet lege sufficienter explicetur, vel aliunde satis constet, quia, non obstante transgressione legis in conscientia et pœna illi respondente apud Deum, juste legislator humanus adjicit pœnam per homines infligendam. Et ideo si lex absolute præcipiat, licet adjiciat pœnam temporalem, nihilominus in conscientia obligat.

4. *Conclusio.*—Hoc ergo supposito, dicendum est gravitatem pœnæ per se loquendo magnum signum esse gravitatis materiæ de qua lex fertur, et gravis obligationis ejus. Ratio est, quia gravis pœna non imponitur prudenter nisi pro re gravi: præsumitur autem legislator prudenter adjicere pœnam; ergo. Unde recte docuit Scot. in 4 d. 1, q. 6, prope finem, quoties lex vetus comminabatur illis verbis: *Peribit anima illa de populo suo*, id

est, quoties pœnam mortis imponebat transgressoribus alicujus legis, materiam illius legis fuisse gravem, et de se sufficientem ad peccatum mortale. Cui consonat sententia Augustini l. 2 de Bapt., c. 6. *Afferamus* (inquit) *divinam stateram de Scripturis sanctis, et in illa quid sit gravius appendamus*: et infra: *Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monstravit, et idolum fabricatum, atque adoratum est, et propheticus liber ira regis contemptoris incensus, et schisma tentatum: idololatria gladio punita est, exustio libri, bellica cæde, et peregrina captivitate, schisma hiati terræ, sepultis auctoribus vivis et cæteris cælesti igne consumptis. Quis jam dubitaverit hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum.* In statera ergo divina colligit Augustinus gravitatem delicti ex gravitate pœnæ, non tantum vitæ futuræ, sed etiam præsentis; ergo etiam in statera legis humanæ, quæ debet esse quoad fieri possit, conformis rationi divinæ, ex gravitate pœnæ recte colligitur gravitas transgressionis legis, et consequenter etiam gravitas materiæ de se sufficientis ad mortalem culpam. Et, quamvis non semper gravior culpa apud Deum puniatur graviori pœna hujus vitæ, maxime per judices humanos, nihilominus, quando lex civilis imponit graviorem pœnam, signum est materiam talis legis humanæ et custodiam ejus esse magis necessariam ad finem legis et potestatis civilis, quam sit alia materia alias honestior, vel excellentior apud Deum; et ita in ordine ad obligationem legis humanæ, semper illud est optimum signum materiæ satis gravis, et sufficientis ad culpam mortalem, quando alias ex tenore legis constat non esse pure pœnalem; et ita docent Summistæ verb. *Pœna*, et Covar. in reg. *Peccatum*, 2 p., § 5, n. 3, in fine; et Medin. dicta quæst. 7 de Junio; et Armil. verb. *Præceptum*, n. 6, et verb. *Lex*, n. 4; et Castro, l. 1 de Leg. pœn., cap. 5, docum. 4.

5. *Dubium et ratio dubitandi.*—Circa secundum punctum de verbis simplicibus, dubitari potest an sit aliquod simplex verbum præcipiendi seu ferendi legem, quo hæc obligatio sub mortali sufficienter significetur. Et ratio dubitandi sumitur ex Clement. *Exivi*, de Verb. signific., et c. *Exiit*, eod. tit. in 6, ubi, ex hoc quod lex fertur per verbum *Præcipimus* vel æquivalens, colligitur obligatio legis sub mortali: unde multi sentiunt verbum præcipiendi vel æquivalens sufficere ad obligationem legis sub mortali culpa. Ita Soto lib. 1 de